

# Vojenská politika USA na začátku sedmdesátých let

Prostředky ozbrojeného násilí hrály v poválečné politice Spojených států amerických vždy významnou úlohu. V politické strategii všechny vlády věnovaly mimořádnou pozornost vojenské politice jako jednomu z hlavních nástrojů realizace mocenskopolitických cílů USA.

Nejinak je tomu i za vlády prezidenta Nixona. Po více než dvou letech od jeho zvolení, po rozsáhlých studiích a poradách, předložila americká vláda<sup>1)</sup> na jaře letošního roku ucelený program své vojenské politiky, sahající nejméně do poloviny sedmdesátých let.

Vojenská politika USA vychází ze zahraničně politických cílů Spojených států a je odrazem způsobu realizace těchto cílů, jež má podle Nixona spočívat na „dostatečné síle, skutečném partnerství a účelném jednání.“<sup>2)</sup> Vojenská politika je limitována americkými možnostmi, jež ani u první imperialistické mocnosti nejsou neomezené, a vnitropolitickou situací v USA, jejíž negativní rysy jako sociální rozpornost, nepříznivou platební bilanci, silnou inflaci, odpor proti americké vojenské angažovanosti v zámoří musí Nixon — zejména v předvolebním roce — respektovat a musí z nich hledat východiska.

## Nixonova doktrína a její odraz v americké vojenské politice

Podstatou Nixonovy doktríny je přenést část břemene boje za uchování kapitalistického systému v různých oblastech světa na spojence a odlehčit tak Spojeným státům v jejich nákladné činnosti proti pokrokovému vývoji, kterou se rozhodly po 2. světové válce uskutečňovat. Ukázalo se, že politická a přímá vojenská angažovanost USA na všech světových kontinentech a ve všech světových oceánech přesahuje ekonomické možnosti Spojených států, podřívá politicky i hospodářsky jejich vedoucí postavení v kapitalistickém světě a vede dokonce k zaostávání v nejprogresivnějších zbraňových systémech, rozhodujících pro strategický poměr sil mezi USA a SSSR.<sup>2)</sup> V projevech vedou-

<sup>1)</sup> Zahraničně politický výklad Nixona z 25. 2. 1971 (Europa-Archiv, dokumenty str. 192—199). Výroční zpráva ministra obrany Lairda o vojenském programu USA z 9. 3. 1971 (Europa-Archiv, dokumenty str. 303—320).

<sup>2)</sup> Ministr obrany USA Laird v interview časopisu U. S. News and World Report ze 17. 5. 1971: „Od r. 1965 Sovětský svaz lépe zvládl své zdroje ve sféře národní bezpečnosti a lépe je aplikoval na mohutný rozmach ve strategické oblasti, jakož i v rozsáhlém modernizačním programu v sovětském vojenském námořnictvu a ve zkvalitňování a modernizaci sovětských pozemních sil.“

cích amerických politiků i jmenovitě Nixona, se zdůrazňuje teze, že Spojené státy již nechtějí hrát úlohu světového čteníka, neboť mnohé jiné kapitalistické státy dosáhly za posledních 25 let vysoké prosperity a mohou od Spojených států část jejich povinností převzít.

Tato myšlenka není v americké politice nová a opakuje se nejméně od začátku šedesátých let. Za prezidenta Nixona došlo do vyhraněných požadavků, na spojencích velmi tvrdě vymáhaných. Projevují se v ekonomické, politické i vojenské oblasti a jsou vyjádřeny slovy „skutečné partnerství“, třebaže se nesnaží zakrýt, že jde o „partnerství“ při uchování americké hegemonie a že „partnerstvím“ se rozumí převzetí větší zodpovědnosti a vyšší míry závazků při potlačování pokrokového vývoje ve světě. Bylo by mýlné hodnotit Nixonovu doktrínu jako formu amerického izolacionismu; Spojeným státům jde nadále o to uskutečňovat globální politiku, kontrolovat politiku svých spojenců a partnerů a zasáhnout všude, kdekoli se budou domnívat, že zájmy amerického imperialismu a kapitalistického systému vůbec jsou ohroženy.

„Partnerství“ jako jeden ze tří základních sloupů Nixonovy politické strategie je těsně spjato s dalšími dvěma pilíři: s „udržováním dostatečné síly“ a „účelným jednáním“ (rozumí se s protivníkem, tj. se socialistickými státy). Partnerství má hlavně přispívat ke zvýšení celkového vojenského potenciálu Západu. Udržování dostatečných ozbrojených sil států NATO má usnadňovat diplomatická jednání a využívání všech ostatních nevojenských prostředků zahraniční politiky. Má tvořit základ politiky „z pozice síly“.

Tyto principy Nixonovy doktríny, opírající se v takové míře o sílu, logicky se promítají právě nejvýrazněji ve vojenské politice.

Vojenská politika Nixonovy vlády, stejně jako americká vojenská politika od začátku padesátých let, vydává svou vojenskou sílu za prostředek „odstrašení“ (deterentu). Tato obranná terminologie argumentující nebezpečím agrese se

My jsme za totéž období došli tak daleko, že jsme za jediný rok obětovali 22 miliard dolarů na výdaje spojené s vietnamským konfliktem... Oni dokázali... vyčistit ze svých obranných zdrojů programy, které je dovedly na nynější pozici rovnováhy ve strategických zbraních a které jim umožnily rozvíjet modernizaci námořních a pozemních sil.

To jim poskytlo obrovské výhody, kdežto my jsme byli od roku 1965 připoutáni k jihovýchodní Asii...

strany států Varšavské smlouvy, nemůže však nikoho mýlit. Víme dobře, že Spojené státy neváhaly použít svých „obraných sil“ velmi ofenzivně, jestliže si vyhodnotily protivníka jako vojensky slabšího a kalkulovaly s úspěchem.

Při formulování své vojenské politiky vycházela Nixonova administrativa ze závěrů, že existuje nejméně sedm faktorů, které vyvolávají potřebu nově stanovit i zásady americké vojenské politiky.<sup>3)</sup> Jsou to:

- stále rostoucí vojenský potenciál a tempo technického vývoje v Sovětském svazu,

- rozšiřující se vliv SSSR v celém světě,

- jaderná hrozba ze strany ČLR,

- revize národních priorit ve Spojených státech a s tím spojené redukování relativní výše vojenských výdajů v poměru k hrubému národnímu důchodu (absolutní výše vojenských výdajů každým rokem roste),

- silně se zvyšující personální náklady v americkém vojenském rozpočtu a tendence k výstavbě ozbrojených sil, složených výhradně z dobrovolníků,

- změny v hospodářských poměrech ve světě, způsobené silným ekonomickým růstem některých států,

- rostoucí uvědomění spojenců NATO, že je nutné změnit rozdělení závazků v koalici a silici přesvědčení asijských partnerů o nutnosti vzájemné podpory v jednotlivých oblastech.

Z těchto faktorů, z nichž některé je již formulace zní zřejmě dosti tendenčně, vyvozují američtí strategové tyto zásady své vojenské politiky:

1. Udržování dostatečného strategického jaderného potenciálu Spojených států jako prvořadé složky vojenské síly Západu.

2. Výstavba a neustálé udržování operačně taktických ozbrojených sil USA a amerických spojenců v takovém rozsahu a kvalitě, aby v případě ozbrojeného konfliktu nebylo třeba přikročit ke strategickým jaderným zbraním.

3. Vytvoření systému vojenskopolitických paktů, které by zahrnovaly všechny světové oblasti a které by zavazovaly všechny členské státy k maximálnímu úsilí v boji proti komunismu i ke vzájemné pomoci.

<sup>3)</sup> Projev ministra obrany Lairda z 9. 3. 1971

## Hlavní principy americké vojenské politiky

Za základ své vojenské politiky stanovila Nixonova vláda tzv. „strategii realistického odstrašování“. Laird ve svém projevu odmítl názor, že nová strategie je pouhým pokračováním strategie Kennedyho a Johnsonovy vlády. Minulá strategie byla prý orientována na reagování a protitahy („pružná reakce“) — nová strategie má být aktivní a ofenzivní. Minulá strategie se údajně soustřeďovala na omezování, uklidňování a urovnávání vzniklých konfliktů — nová strategie klade důraz na energické jednání a angažovanost z pozice síly. Je to poprvé kdy oficiální činitel Spojených států prohlašuje, že Západ vede a povede svá příští jednání „z pozice síly“.

Plánování v rámci nové vojenské politiky, založené na „strategii realistického odstrašování“, počítá s celkovým vojenským potenciálem kapitalistických států, s tzv. „úhrnnými silami“ (Total Force), které zahrnují pravidelné i záložní síly USA a jejich spojenců i spřátelených kapitalistických zemí. Tyto „úhrnné síly“ by měly být zasazovány diferencovaně podle situace a podle odpovědnosti, kterou by jednotlivé kapitalistické země převzaly.

Spojené státy mají být odpovědné především za udržování strategických ozbrojených sil k vedení všeobecné jaderné války.

Také za vedení lokálních konfliktů s použitím jaderných zbraní mají nést hlavní odpovědnost USA, avšak některé spojenecké země mají být díky svému jadernému potenciálu schopné se na odpovědnosti v této oblasti podílet.

Za vedení rozsáhlých konvenčních válek — např. větší války v Evropě — mají společně zodpovídat Spojené státy a jejich spojenci.

Tíhu omezených a lokálních konfliktů mají nést země příslušné oblasti, především svými pozemními vojsky, přičemž pokud se konflikt dotkne zájmů a závazků Spojených států, americká vláda se bude angažovat vojenskou a hospodářskou po-

mocí, konkrétně vojenským námořnictvem a letectvem, jenom v krajním případě pozemním vojskem. Příkladem praktického uskutečňování této politiky je „vietnami-zace“ konfliktu v jihovýchodní Asii.

Tyto zásady americké vojenské politiky se snaží Nixonova vláda v plném rozsahu uplatnit i v Evropě v Severoatlantickém paktu. Snahou USA je na jedné straně maximálně centralizovat vlastnictví i pravomoci nad strategickými i operačně taktickými jadernými zbraněmi ve svých rukou, na druhé straně podstatně zkvalitnit i rozšířit konvenční síly států NATO. Projevilo se to markantně na zasedání Rady NATO a Výboru pro plánování obrany NATO v prosinci 1970 v Bruselu. Evropské členské státy paktu převzaly v souladu s americkými požadavky některé další závazky k posílení konvenčního potenciálu svých ozbrojených sil.

Deset evropských států NATO se zavázalo v průběhu příštích pěti let vynaložit dodatečně 1 miliardu dolarů jednak na zkvalitnění vlastních ozbrojených sil, jednak na zdokonalení operační přípravy válčiště. Nejvyšší závazek (40%) převzala Německá spolková republika. Kromě toho byla schválena tzv. studie NATO AD-70, která ukládá členským zemím zvýšit v sedmdesátých letech údernou sílu tankových vojsk, kvalitu protitankové obrany, zlepšit ochranu letounů na letištích proti konvenčním zbraním, protiponorkovou obranu, zlepšit situaci na křídlech NATO, zvýšit mobilizační možnosti evropských zemí NATO, účelněji uskupit pozemní vojska na evropských válečnicích, zkvalitnit spojení a některé další úkoly.

Spojené státy sledují cíl pokud možno nejvíce sjednotit ozbrojené síly států NATO v jeden celek, k prohloubení integrace přejít na společné dlouhodobé plánování výzkumu, vývoje, výstavby a použití ozbrojených sil. Tyto snahy však narážely až doposud na zákonitě vzájemné rozpory imperialistických států a nemůžeme předpokládat, že tomu v budoucnu bude jinak.

## Perspektivy výstavby amerických ozbrojených sil

V duchu americké vojenské politiky je výstavba ozbrojených sil zaměřena na schopnost vést všechny druhy válek, od konvenčních přes omezenou jadernou až po všeobecnou jadernou válku. Vzhledem k omezování své vojenské angažovanosti v zámoří, ke snaze přenést větší díl odpovědnosti za vedení konvenčních válek na spojence, početní stavy ozbrojených sil USA budou snižovat, hlavní pozornost budou věnovat výstavbě strategických sil,

výzkumu a vývoji ke zdokonalení současných a vytvoření nových zbraňových systémů. Věnují úsilí rozšíření víceúčelovosti zbraní, aby mohly být používány jak v konvenční tak v jaderné válce.<sup>4)</sup> Zvyš-

<sup>4)</sup> Např. bombardovací letoun B-52, třebaže byl určen ke strategickým úkolům, sehrál důležitou úlohu při taktických operacích v jihovýchodní Asii. Většina taktických letounů je použitelná ve válce s použitím nebo bez použití jaderných zbraní. Letouny letadlových lodí mohou plnit útočné i obranné úkoly na moři i na pevnině.

ji mobilizační kapacitu, kvalitu záloh a operační i strategickou mobilitu.

Hlavní součástí amerických ozbrojených sil jsou **strategické útočné a obranné síly**, jejichž kapacita se v budoucích letech má dále zvyšovat. Cílem je udržet si i v budoucnu tzv. „schopnost druhého úderu“, tj. schopnost způsobit protivníkovi vážné škody i v případě jeho předcházejícího úderu; zároveň usilovat o tzv. „schopnost prvního úderu“, tj. schopnost zničit předstihujícím úderem protivníka natolik, že by nebyl schopen účinné odvety. To by bylo možné při podstatně, třeba i přechodně změně v poměru strategických sil vlivem vynálezu kvalitativně nového zbraňového systému, mnohonásobně ničivějšího než dosavadní známé. Na úseku strategických útočných zbraní jde o americkému velení zejména o snížení zranitelnosti a zvýšení schopnosti proniknout na cíl.

Ke snížení zranitelnosti strategických bombardovacích letounů uskutečňuje rozptyl na více letišť, ke zvýšení jejich možnosti proniknout na cíl do výzbroje letounů zavádí protipozemní řízenou střelu SRAM s dosahem 50 až 160 km, která omezuje účinný zásah PVO proti útočícím letounům.

Dochází k podstatnému zvýšení kvality řízených střel MINUTEMAN zaváděním nových obměn, z nichž MINUTEMAN III je vyzbrojen třemi manévrujícími bojovými jadernými hlavicemi, přičemž každá může být navedena samostatně na různý cíl. Celkem 10 letek, tj. 500 střel má být vyzbrojeno těmito hlavicemi. Tím se také zlepšuje schopnost proniknutí na cíl. K ochraně stacionárních řízených střel se uskutečňují opatření k zesílení podzemních sil.

Za nejúčinnější způsob ochrany strategických řízených střel pokládají Američané jejich zmobilizování instalací na ponorkách s jaderným pohonem. Je to součást oceánské strategie USA již považují za nejperspektivnější z hlediska globálních imperialistických zájmů Spojených států. 31 z celkového počtu 41 ponorek s jaderným pohonem, vyzbrojených původně řízenými střelami POLARIS, má být do poloviny sedmdesátých let přezbrojeno řízenými střelami POSEIDON, vybavenými deseti manévrujícími bojovými hlavicemi. Zároveň se vyvíjí systém řízených střel dalekého dosahu, odpalovaných z ponorek pod vodou (tzv. ULMS), který by měl být zaváděn do výzbroje ve druhé polovině sedm-

desátých let. Můžeme tedy shrnout, že u útočných strategických zbraní USA je tendence zvyšovat jejich kapacitu zaváděním vícenásobných hlavic při ponechání zhruba dosavadního počtu odpalovacích zařízení řízených střel. U strategických bombardovacích letounů dojde k mírnému snížení, na rozdíl od předpokladů, vyslovovaných v minulých letech, a to zřejmě vzhledem k možnosti výhodného využití těchto prostředků i k vedení konvenční války. To je i jeden z hlavních důvodů vývoje nového strategického bombardovacího letounu B-1, lépe přizpůsobeného k použití v omezené válce, který má v budoucnu nahradit letouny B-52.

Strategické obranné síly, které zahrnují v polovině r. 1971 kromě systému uvědomování a řízení 11 letek přepadových stíhačů, 30 baterií pozemních protivzdušných řízených střel NIKE-HERCULES, mají se v nejbližších letech zaměřovat na pokračování výstavby protiraketového systému SAFEGUARD (určen především pro obranu základů mezikontinentálních řízených střel) a na vývojové úkoly v oblasti PVO a PRO.

Ze sil všeobecného určení mají zůstat zachovány **operačně taktické a taktické prostředky jaderného napadení**<sup>6)</sup> bude snaha je obměňovat moderními typy s cílem zvyšovat jejich kvalitu bez zvyšování počtů. Po přezbrojení moderní, výkonnější obměnou řízených střel PERSHING se počítá se zaváděním řízených střel LANCE, které budou postupně nahrazovat dělostřelecké rakety HONEST JOHN, po případě řízené střely SERGEANT. U jednotek vojenského letectva se předpokládá přezbrojování víceúčelovými letouny F-111 a F-4.

Nejmarkantnějším důsledkem přenesení části odpovědnosti na spojence má být v příštích letech snížení počtů **pozemního vojska** USA.<sup>7)</sup> Do poloviny r. 1972 bude sice z bojových svazků zrušena jen jedna brigáda, avšak omezením počtu týlových jednotek se početní stav pozemního vojska během tohoto finančního roku<sup>8)</sup> sníží o 165 000 osob.<sup>9)</sup> Tendence snižování početních stavů má v dalších letech pokračovat.

<sup>6)</sup> Ve výzbroji OS USA jsou v polovině r. 1971 řízené střely PERSHING, SERGEANT, dělostřelecké rakety HONEST JOHN, kanóny 175 mm, houfnice 203,2 mm a 155 mm, z letounů-nosičů typy F-111, F-4, F-105, F-100 a několik typů palubních letounů-nosičů.

<sup>7)</sup> V polovině r. 1971 měly USA 13<sup>1/2</sup> divize pravidelných sil a 3 divize námořní pěchoty. Kromě toho udržovaly 8 divizí Národní gardy, 1 záložní divizi námořní pěchoty a 21 samostatných brigád Organizované zálohy.

<sup>8)</sup> Od 1. 7. 1971 do 30. 6. 1972.

<sup>9)</sup> K 1. 7. 1972 má mít pravidelné pozemní vojsko USA 942 000 osob.

<sup>5)</sup> Podle projevu Lairda z 9. 3. 1971 mají mít USA v polovině r. 1972 1 000 řízených střel MINUTEMAN, 54 řízených střel TITAN, 856 řízených střel POLARIS a POSEIDON na 41 ponorkách s jaderným pohonem, 450 letounů B-52 a 71 letounů FB-111.

čovat v souladu s rozhodnutím americké vlády o přechodu na profesionální armádu. Snížení počtu stavů zdůvodňuje americké velení rostoucími personálními výdaji, což silně omezuje možnosti zkvalitňování všech složek ozbrojených sil. V pozemním vojsku má i nadále docházet k modernizaci bojové techniky a výzbroje — ke zdokonalování zejména vojskové protivzdušné obrany, protitankové obrany a vojského letectva. Je snaha zavádět do pozemního vojska výzbroj a bojovou techniku, která nevyžaduje tak početnou obsluhu či osádku. Zároveň má být věnováno značné úsilí zkvalitnění záloh. Je vypracován desetiletý program výstavby nových výcvikových zařízení pro záložní jednotky, zdůrazňuje se zlepšení stavu výzbroje v Národní gardě a Organizované záloze po částečném odsunu sil s Vietnamu.

V taktickém letectvu USA má zůstat během tohoto roku zachován dosavadní počet 21 křidel, avšak počty letek i početní stav osob se mají mírně snížit. Obdobná tendence je u letectva vojenských námořních sil. U letectva nemá dojít k tak radikálnímu snížení počtů jako u pozemního vojska proto, že Spojené státy zejména na mimoevropských válčících počítají s přímou angažovaností v případě potřeby. Hlavním rysem další výstavby amerického taktického letectva je jeho modernizace, která spočívá hlavně ve snaze po zavádění masivně víceúčelových letounů, jako jsou

F-4, F-111 a kolem poloviny sedmdesátých let F-15 a F-14. Obměna letového parku je však omezoována finančními prostředky, vyčleněnými pro tento účel.<sup>10)</sup> Další charakteristickou tendencí u taktického letectva je jeho výraznější zaměření na úkoly v konvenční válce.

U vojenského námořnictva se má po nevýznamném snížení počtu uplavidel do poloviny r. 1972 počet na několik dalších let ustálit na 16 letadlových lodí, 93 jaderných a konvenčních ponorek (kromě 41, vyzbrojených strategickými řízenými střelami) a asi na 230 dalších plavidel různého druhu. Tendence se vyvíjí směrem budování a udržování ne příliš početného loďstva, avšak vysoce efektivního, s větší údernou silou a univerzálnějšího zaměření, než tomu bylo v minulosti.

Zvláštní pozornost věnuje americké velení zvyšování operační a strategické mobilnosti ve vzduchu i po moři s cílem zajistit co nejrychlejší a co nejsilnější zásah amerických vojsk v zámoří. Významnou úlohu ve strategické oblasti mají plnit velkokapacitní dopravní letouny C-5A GALAXY, které mohou dopravovat i těžkou bojovou techniku. Do poloviny r. 1972 mají být postaveny čtyři letky (65 letounů) a za další rok ještě 15 letounů. Pro strategickou přepravu mají Spojené státy v současné době dále třináct letek (275 letounů) C-141 a v případě naléhavosti počítají s použitím dalších 330 letounů civilního letectva.

**Poznátka o americké vojenské politice, jak se projevují v oficiálních dokumentech a projevech vedoucích politických a vojenských představitelů USA, ve vojenském odborném tisku a jak se s nimi setkáváme v praxi, umožňují vyvodit tyto základní závěry:**

1. Vojenská politika Spojených států amerických na začátku sedmdesátých let je jedním ze základních nástrojů imperialistické zahraniční politiky Nixonovy vlády. Je neoddelitelná od diplomatických, ekonomických, ideologických a jiných nevojenských prostředků boje amerického imperialismu proti socialistickým státům a proti všem pokrokovým proudům ve světě. Je základem americké politiky „z pozice síly“.

2. Současná vojenská politika USA vychází z Nixonovy doktríny a doplňuje ji. Donucena řadou vojskopolitických neúspěchů ve světě a ve snaze vyhrnout z vnitropolitických obtíží, způsobených nákladnou globální vojenskou angažovaností, hledá americká vláda nové formy své imperialistické politiky. Mezi ozbrojenými silami kapitalistických států má dojít ke změně rozdělení odpovědnosti a závazků, jež bude pro Spojené státy znamenat snížení přímé vojenské účasti v krizových světových oblastech a zvýšené úkoly pro spojence a partnery USA. Ušetřené prostředky mají Spojené státy věnovat na udržování strategické parity se Sovětským svazem, na modernizaci méně početných sil všeobecného určení a na výzkum a vývoj progresivních zbraňových systémů.

10) Náčelník štábu amerického vojenského letectva, generál John D. Ryan, poukazuje v článku v časopise „Armed Forces Journal“ ze 4. 1. 1971 na skutečnost, že ve finančním roce 1970/71 mohlo být zakoupeno pro vojenské letectvo jen něco přes 370 letounů ve srovnání s 945 ve finančním roce 1968/69.

mů. Relativně (vzhledem k hrubému národnímu produktu) se nezvyšující vojenské výdaje svědčí o tom, že v rámci zahraničně politické aktivity v současné době a v nejbližší perspektivě přikládají mimořádný význam nevojenským prostředkům boje proti socialismu a pokroku.

3. Vojenská politika USA připravuje své ozbrojené síly k vedení všech základních forem války: studené, omezené i všeobecné jaderné války. Hlavní pozornost věnuje výstavbě strategických ozbrojených sil. Ve snaze vyhnout se jadernému konfliktu, jehož důsledky by nevyhnutelně pocítilo i teritorium Spojených států, vyvíjí americká vláda nátlak na své spojence, zejména v NATO, aby zvýšili kapacitu svých konvenčních ozbrojených sil, přiblížili ji kapacitě ozbrojených sil států Varšavské smlouvy tak, aby případný ozbrojený konflikt v Evropě nemusel v krátké době vyústit v omezenou či dokonce ve všeobecnou jadernou válku.

4. Snaha o snížení přímé vojenské angažovanosti se týká i amerických ozbrojených sil v Evropě. Zatím nedostatečná síla evropských armád NATO a vyhlídky na jednání o oboustranném snížení ozbrojených sil NATO a Varšavské smlouvy ve střední Evropě však pro nejbližší dobu zdržují americkou vládu od jednostranného snížení. Oficiálně se prohlašuje, že „v současné době se žádné snížení ozbrojených sil USA v Evropě neplánuje“.<sup>11)</sup>

5. Americká vojenská politika musí být stálým předmětem pozornosti socialistických států. Je základem a určujícím faktorem pro činnost Severoatlantického paktu, pro vojenskou aktivitu většiny evropských kapitalistických států. Informovanost o jejich cílech, prostředcích a metodách by měla být součástí vojenskopolitických a vojensko-odborných znalostí všech důstojníků ČSLA na vyšších štábech.

---

<sup>11)</sup> M. R. Laird v interview U. S. News and World Report, 17. 5. 1971.